

Numa 82.

Numa-Tihema 30, 1920.

Te Kopara.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

**Te Oranga mo tenei Pepa
e Rima Hereni mo te Tau.**

921. HANUERE.

Ka 9 ka ● 4h. 57m. Ka 24 ka O 10h. 38m. 4

1 S	Te Kotinga. Ko tenei juhi, Iwhituhi, Rongopai mo nga va katoa iae hua ke Te Whakaturanga. W
2 S	Ratapu 2 i muri i te Whanaunganga. W
3 M	
4 W	
5 W	
6 W	Whakaturanga. Whakapono a Atanui W Nohopuku.
7 F	
8 S	
9 S	Ratapu 1 i muri i te Whakaturanga. W
10 M	
11 W	
12 W	
13 W	
14 F	
15 S	Nohopuku.
16 S	Ratapu 2 i muri i te Whakaturanga. 6
17 M	
18 W	
19 W	
20 W	
21 F	
22 S	Nohopuku.
23 S	Ratapu 3 i mua o Reneti. Y
24 M	
25 W	Whakaturanga o Paora. R
26 W	
27 W	
28 F	
29 S	Nohopuku.
30 S	Ratapu 2 i mua o Reneti. Y
31 M	

HANUERE. 1921.

	UFORO NO TE ATA.	UFORO MO TE AHARI.
1 S	Ken. 17 9 Rom. 2 17	Tin. 10 12 Kor. 2 8-18
2 S	Iha. 42	Iha. 43 Mahi 1
3 M		
4 W		
5 W	Iha. 60	Iha. 49 13-24 Hoa. 2 ki 12
7 F	Roh. 8 15-23	
8 S		
9 S	Iha. 51	Iha. 52 13 & Mahi 5 17
10 M	Mat. 6 33	
11 W		
12 W		
13 W		
14 F		
15 S		
16 S	Iha. 55	Iha. 57 Mahi 9 23
17 M	Mat. 9 18	
18 W		
19 W		
20 W		
21 F		
22 S		
23 S	Ken. 1-2 4	Ken. 2 4
24 M	Whak. 21 ki 3	Whak. 21 9 ki 22 5
25 W	Iha. 49 ki 13	Kar. 1 11
27 W		Hoc. 1 ki 11
28 F		Mahi 28 ki 21
29 S		
30 S	Ken. 3	Ken. 6
31 M	Mat. 16 24 ki 17 14	Mahi 18 ki 24

Te Kopara.

NAMA 82.

GISBORNE.

NOWEMA 30, 1920

"Ihi te Kopara, hai tahivihiri ana i runga i te Kahihatea."

He Tika ranei nga Mahi Maori.

Na R. T. K.

I WHAKATUPURIA au i roto i te maoritanga. Ka tekau ma toru aku tau ka timata taku kura, ka tekau ma rima aku tau ka tae au ki Te Aute, engari i taku taenga tuatahi ki Te Aute i te ki o te kura ka whakahokia mai au ki te kainga he kore noku kaore i mohio ki te Ei. Pi. Hi. I whakatupuria au i roto i te maoritanga. I aua ra he mea tino tauhou te pakeha ki toku takiwa, matakitaikina ai e matau e nga tamariki. I rongu tonu aku taringa ki nga korero kehua, ki nga korero whaiwhaia, ki nga tapu huhua o te Maori. Ka kua matua nei au, ka tata aku tau te eke ki te rima tekau, kua kore aku whakapono ki te kehua, ki te whaiwhaia ki nga tikanga tapu huhua a te Maori. E mea pea etahi tangata he korero whakahi enei naku penei me tetahi wahine i ki ko nga wahine e kore ana e inu waipiro e haurangi he wahine whakahi. Ehara kau i te whakakahi engari he ahuatanga i ata tupu ake i roto i toku ngakau. Na te mea pea he ao hou tenei he wa hou i hou ai hoki toku ngakau. Ko te whakapono ki te kehua ki te whaiwhaia ki te tapu maori he tohu no te maoritanga, no te kuwaretanga, no te pouritanga o te tangata. Ka piki haere te maramatanga, ka heke haere te whakapono ki enei mea nukarau.

Kahore ano au kia kite noa i te kehua. Kua haerea e au a waenganui po ko au anake, kua titaha au i nga urupa, kahore ano he kehua kia puta mai ki a au. Mehemea e kite kehua ana tetahi tangata kei roto noa iho i tona hinengaro penei me te moemoea. Engari kua puta mai te maharahara me te matakau ki a au no te mea i whakakia aku taringa me toku ngakau ki te korero o te kehua i a au ano e tamariki ana. Me i kore ana au i whakaakona ki te kehua e kore au e mahara he kehua ano tetahi mea.

He huhua nga tikanga a te Maori mo te hi ika. Kia kuaa te mahe e pa ki te ika, kia kuaa e mau kai ki nga taunga. Ki te takahia enei tikanga, e ki ana ko te Maori, e kore te ika e kai. Kaore taku hinengaro o roto o te pakehataunga o te maramatanga e whakaae he tika enei tikanga. He horihori noa iho. Ma wai e kawe te korero ki te ika he kai kei roto o

te waka, a i pa ranei te māhe. He aha te ika i kore ai e mohio he matau kei roto i te mounu i mohio rawa ai he kai kei roto o te waka. Engari e whakapono ana au he po ika he po kore ika ranei notemea ko te ahua o te moana kei runga i te ahuatanga o te marama i ia po i ia po.

Kahore e taea e au te whakapono he po kai tenei ra a he po kore kai ranei apopo, kahore hoki he rere ketanga o te Mane i te Turei, o te Ra Toru ranei i te Ra Wha. Ka pai te tāpāpa i te māra, ka pai nga purapura, ka kore he taru, ki te kore he paraite he po kai tena; "pai tu pai hinga," he purapura kino, ka tupu te kai i roto o te taru, he po kai-kore tena. Kaore te pakeha e whakapono ana ki nga po kai ki nga po kai kore ranei engati nga marama, otira ko te pakeha e whangai nei i Niu Tirenī ki te taewa ehara i nga po kai a te Maori. He tika titiro ai nga tupuna ki nga po tika hei rerenga mo te kumara, hei nga po kore ua no te mea ki te rokohanga te kopura kumara e te ua ka mate. I enei ra he tupu ke e poua ana ehara i te kopura, a ko te tupu puiaki he mākūkū he ua.

Kua kore ano e taea e au te whakapono ki tenei mea ki te whaiwhaia, a he nui nga Maori o enei ra o te maramatanga kahore i te whakapono. Mehemea he mana whaiwhaia kai etahi Maori penci kua ngaro noa atu te tangata ki te po. I te mohiotanga o Hongi Hika he mana patu tangata kei a ia ara ko tona pu pakeha ka haere ia ki nga wahi katoa o Aotearoa ki te patu tangata. Mehemea ana he mana waiwhaia i a Ngapuhi he aha i tatari rawa ai ki te pu a te pakeha? Kahore nga mihinare i whakapono he mana whaiwhaia i te Maori. Ko Te Manene te pakeha i tino maori rawa a i whakaakona hoki ia ki nga mahi maori katoa otira kore ia i whakapono ki te whaiwhaia, engari ko tana i tubituhi ai he maminga nga mahi tohunga. Kotahi te tohunga maori i tino mau i a ia te maminga, no te tohunga tonu te reo ka kīia no te wairua.

I rongo au i whaikupu tetahi minita Maori ka mate i a ia te tangata te whaiwhaia. No te ao pouri rawa tenei tu reo. I te rongonga o tetahi Maori i te korero a te minita nei ka ki taua Maori me i rongo tonu ia ki te waha o taua minita ka tono ia kia whaiwhaiatia ia e taua minita i taua wa pu ano a kia mate ia i roto i nga haora e rua tekau ma wha. He korero whanui a Nikora Tautau kaore ia i mate i nga tohunga whaiwhaia o Waikato. Ko te tikanga o te korero a Nikora he tito noa te makutu.

Engari e whakapono au ka mate etahi tangata i te wehi i tona mahara kua whaiwhaiatia ia. Ehara i te whaiwhaia i patu engari na te nui o te wehi he nui hoki nga tangata e mate ana i te wehi i te whiti. Ko tenei ke te kino o te whaiwhaia he patu i nga tangata ngakau-rahirahi i te nui o to ratou wehi a na konei hoki, ki taku whakaaro, i whakahengia ai te makutu e te Paipera. Tetahi ko te ahua o nga tangata

o era ra no te wa tonu e mau ana te whakapono ki nga mahi maori.

E kore e roa rawa ka kataina e a tatou tamariki, e a tatou mokopuna ranei, to tatou whakapono ki nga mea horihori noa, ki nga mahi o te kuwaretanga.

Te Mate Kohi (Consumption).

Na Takuta TE RANGIHIROA.

TENEI etahi tohutohu marama na Takuta Te Rangihiroa mo te Mate Kohi e pa taumaha nei ki te Iwi Maori o Aotearoa me Te Waipounamu. He mea pai kia auau tonu te panui i enei akoranga a to tatou takuta kia nobo nobo ai te iwi Maori ki nga tikanga hei karo i tenei mate kino e tami nei i te Maori. Kei te pa ano hoki ki te pakeha tenei mate engari kaore i penei rawa me te pa ki te iwi Maori. [ETITA.]

TE PUTAKE O TE MATE KOHI.

Tuatabi, he ngarara; tuarua, ma te tinana ngoikore, katahi ka tipu te ngarara. Ko te ngarara anake te tino take o te mate kahi. Ehara te mate kahi, i te mate momo heke iho i nga matua engari kia uru rawa te ngarara ki roto i te tinana o te tangata, katahi ka paangia. Tera te ngarara e tipu ki nga wahi katoa o te tinana, engari ko te pukapuka (lungs) te wahi e tino nohoia ana.

Nga wahi i haere mai ai te ngarara:—1. Te *mare* o nga tangata e paangia ana e te mate kahi. 2. Te *wai* e rere mai ana i te waha, i te ihu o te turoro kahi i te wa e mare ana; e tibe ana ranei a ia. 3. Te *miraka* o nga kau e paangia ana e te mate kahi.

Nga huarahi e uru ai te ngarara ki roto i te tinana:—1. Ma te whakaea i te mare kua maroke, kua puehutia. 2. Ma te whakaea i te wai e rere mai ana i te waha, i te ihu ranei o te turoro kahi i a ia e mare ana, e tibe ana. 3. Ma te kai me te miraka. 4. Ma te waha, mehemea ka hoatu he mea kua piringia e te ngarara ki roto, a ma nga ringa ranei mehemea i te raweke i te turoro, i ona taputapu ranei. 5. Ma te hongu me te kahi ranei i te waha o te turoro.

Ko te tino take o te mate kahi ko te mare o te tangata e paangia ana e taua mate. Ka maroke taua mare a ka puehutia, ka haero i roto i te hau a ka whakaeatia, ka uru ki roto i te pukapuka (lungs).

Nga huarahi i horapa haere ai te ngarara o te Mate Kohi:—1. Ma nga hu, ina piri te mare kahi ki raro. 2. Ma nga panekoti o te wahine. 3. Ma nga hau puehu i roto i nga whare. 4. Ma te maremare haere, kaore e purua he heikaha ki mua o

te waha. 5. Ma nga heikiha kua paru i te mare i te hupe. 6. Ma nga kapu, panikena ranei, utu wai ma te katoa. 7. Ma te rango. Kaore te ngarara o te mate kahi e tipu i roto i te tangata e ora pai ana tona tinana.

Nga take whakangoikore i te tinana, e tipu ai te ngarara o te mate kahi:—1. Ko te noho i roto i nga whare kaore e puare nga matapihi kia uru ai te hau pai ki roto. 2. Ko te whakaea puehu, haunga me nga mea whakakino i te pukapuka. 3. Ko te ngenge i te nui rawa o te mahi. 4. Ko te nui rawa o te kai waipiro. 5. Ko te kino, ko te iti rawa ranei, o nga kai. 6. Ko te niho tunga. 7. Ko nga mate whakangoikore i te tinana. Kaore te ngarara o te kahi e ora roa i roto i nga wahi e whiti-kia ana e te ra, e puhia ana ranei e te hau ora o waho engari ka roa e ora ana i nga wahi pouri, maku, kaore te hau ora o waho e uru mai ana.

TE ARAI I TE MATE KOHI.

Ehara te Mate Kohi i te mate e tino rere atu ana ki te tangata. E kore te tangata e paangia e te kahi mehemea ka tata kau atu aia ki te turoro kahi. Mehemea e whakakorea atu ana te mare o te turoro kahi a kaore e waiho kia maroke kia puehu, tera e ngaro te tino putake o te mate kahi.

Nga whakatupato kia kaua ai te tangata ora e paangia e te kahi:—1. Me noho, me mahi, me moe i roto i te hau pai, i te hau ora. 2. Whakatuwheratia nga matapihi i te ao i te po. 3. Me kai i nga kai pai a me whakamahi te tinana. 4. Ko nga niho tunga me kawe kia mahia e te takuta niho. 5. Kia ata inu. 6. Horoia nga ringa i mua o te kai. 7. Whakaea ma te ihu. E taea ana e te ihu te patu nga ahua momo ngarara katoa. 8. Araia nga rango kia kaua e eke ki runga i nga kai me nga wai kai. 9. Kaua e moe i roto i te ruuma moe o te turoro kahi. 10. Kaua e moe i roto i te whare i nohoia e te turoro kahi engari me matua mahi taua whare ki te rongoa e tetahi Kai-tiroiro o te Tari o te Ora.

Nga whakatupato mo nga tangata kua paangia e te kahi:—E kore te mate kahi e rere atu ki tetahi mehemea ka tupato te turoro ki cnei whakahaere—1. Kaua e tubatuba haere engari me tuha ki roto i tetahi ipu, pounamu ranei. 2. Kau e mare noa i mua o te aroaro o te tangata kei rere atu te wai o te waha. Kaua hoki e mare i runga i nga kai. 3. Kaua e hongu a kaua e kahi i nga ngutu o te tangata ahakoa whanau-nga tata, a kaua rawa i nga tamariki. 4. Me wehe motuhake te moenga me te ruuma, a mehemea ka taea ko waho whare te wahi pai. 5. Kaua e tukuna nga tamariki kia moe i roto i te ruuma o te turoro. 6. Me wehe nga pureti, kapu, naihi, paaka, pune, ara nga mea kai a te turoro. Kaua e horoia tahi ki nga mea kai a te hunga ora. 7. Me wehe te taore

whakamaroke kanohi a te turoro. 8. Kaua e tabitahia maroketia te ruuma o te turoro. 9. Ko te moenga me nga parai-kete o te turoro me kawe ki waho kia whitikia e te ra. 10. Me puare tonu nga matapihi o te ruuma o te turoro i te ao i te po, kia kore ai te ngarara e nobo i roto hei take mate mo te hunga ora. 11. Kaua e haere ki nga hui me nga tangihanga a ka moe i roto i nga whare hui. Ma te whai teneti, ruuma motuhake ranei katahi ka tika.

Ko nga ipu me nga pounamu mare kei nga kemihia a ma nga Neehi Maori ranei e whakamarama me pewhea ka whiwhi ai. Ko te mare o roto o nga ipu me tahu ki te ahi me tanu ranei ia ra ia ra. Mehemea he whare paku e tahia atu ana nga kino e te wai, me tuku ki reira. Ka mutu tera me tuku te ipu, pounamu ranei, ki roto i te wai koropupu mo te tekau miniti. Me wehe motuhake tetahi tini, kohua ranei mo taua mahi. Kia tupato ki nga ringa kei piringia e te mare. I te wa e mare ana te turoro, me pupuri e ia tana heihika ki ki mua ki tana waha. Ko taua heihika me mau haere e ia i roto i tetahi peeke kareko. Me horoi e ia te heihika ia ra ia ra, engari i mua o te horoinga me tuku ki roto i te wai rongoa ara Jeyes' Fluid, kaporiki me era tu rongoa. Ko te peeke kareko me kohua ia ra. Kaua te heihika e purua noatia ki roto i te peeke o nga kakahu ki raro ranei i te urunga, kei piri te ngarara ki nga kakahu, ki nga parai-kete ranei. Ka tahitahi te ruuma o te turoro me whakamaku tetahi pihi kakahu ki te wai rongoa ara ki te Jeyes' Fluid, kaporiki, me era tu rongoa a ka whakamau ki te purumi. Ka mutu te tahitahi me kohua taua pihi kakahu.

NGA TOHU O TE MATE KOHI.

Ka ora te Mate Kohi, mehemea ka whakahaerea i te timatanga. Mehemea kua ahua kaha te mate, tera e taea te whakahaerea kia kua e taimaha atu, engari mehemea ka waiho noaiho e kore e ora. I etahi wa kaore e tino marama ana nga tohu tuatahi o te Mate Kohi. Mehemea ka kitea nga tohu i raro nei, tera pea kei te timata te Mate Kohi. *Marcumare*—ahakoa iti, mehemea ka mau tonu a e kaha ana i nga ata. *Toto i roto i te mare*, ahakoa iti. *Tupuhi haere te tinana*. *Poto i te hau*, ahakoa iti noaiho te mahi. *Mamae o te uma*, o nga haokao ranei, mehemea ka mau tonu. *Ngoikore*, kaore i roa ka ngenge, kaore e kaha ki te mahi. *Hiakai haore*, kaore i pirangi ki te kai, ko te tino wa ko te ata. *Koma*, ka koma te kanohi i te kino o nga toto. *Whango o te korokoro*, ka whango te reo. He tohu mehemea ka mau tonu. Mehemea ka mau etahi o enei tohu ki tetahi tangata me haere ki te Takuta kia tirohia tana uma mehemea kaore a ia i te pangia e te kahi. Mehemea tera tetahi turoro e pangia ana e te kahi e nobo tahi ana i tana kainga me tino haere. Mehemea kua pangia koe e te mate kahi, pai atu kia tere to mohio. Mehemea e mamao ana te

Takuta, a tera tetahi Neehi Maori kei to takiwa, whakaaturia ki a ia.

HE MATE KEI TE NOHO NOAIIHO.

Kia kaha ki te whakabaere i nga tikanga o tenei pukapuka, kei pangia te tangata e te mate kahi i runga i te kuare a ka moomou noaiaho te iwi Maori ki te po. Ma nga Neehi Maori me nga Kai-tiroiro o te Tari o te Ora e whakamarama nga whakabaere. Mehemea tera tetahi ruuma whare ranei i nohoia o te turoro kahi, whakaaturia ki te Kai-tiroiro o te takiwa, ki tetahi ranei o nga meina o te Poari Hoihipera, kia rongoatia ai taua whare.

KAUNIHERA MAORI, ARA KAUNIHERA O TE ORA.

He pa ana nga whakabaere mo te arai atu i te Mate Kahi, ki nga Kaunihera tae atu ki nga Komiti:- 1. Te ripoata i nga tangata e whakaarohia ana e pangia ano e te kahi ki te Tari o te Ora. 2. Te whakahaui i nga kainga o aua turoro kia eke ki runga ki te tauira kua whakatakotoria i roto i nga paero o te Kaunihera. 3. Te whakahaui i nga matua, whanau-nga ranei o te turoro, kia wehea he ruuma motuhake, teneti ranei mo te turoro, a kia kaha etahi e moe tahi i roto i taua ruuma, teneti ranei. 4. Te whakahaui kia kaha te turoro e tuhatuha haere i nga marae engari kia whai i nga tikanga kua whakatakotoria mo te mare. 5. Te whakaatu ki nga kaitiroiro o te Tari o te Ora i nga whare kua nohoia e te turoro kahi iua mate, wehe atu ranei tetahi atu kainga, kia mahia ai aua whare ki te rongoa. 6. Te arai i nga turoro kahi kia kaha e moe i roto i nga whare hui, ahakoa kaore he hui. 7. Te whakahaui i nga whare hui kia kaha e tabitabita maroketia engari kia ata ringiringihia haeretia ki te wai rongoa ara ki te Jeyes' Fluid, kaporiki ranei, ka tahi ai. Ki te kore he rongoa, me ringiringi ki te wai Maori. Me pera ia ata ia ata i te wa e nohoia ana e te tangata. 8. Te arai i nga paru, puehu, otaota o te whare hui kia kaha e tabia ki raro o te whare. Ko nga puare mo taua mahi, me whakakore. 9. Te whakahaui i nga matapihi o nga whare hui kia puare i te ao i te po i te wa e nohoia ana e te tangata.

Na TE RANGIHIROA,

Takuta o-te Ora mo te Iwi Maori.

He Reta tuku mai.

Ki te Hiti o Te Kopara.

PDANUITIA ki a Te Kopara nga kupu e whai ake nei, hei titiro iho ma nga tangata kua pukengatia ki nga whekokitanga o nga ture Kooti Whenua Maori, kiai nei i kitea

e te tini o te Maori, erangi rangona rawatia ake ko nga papa kainga, ko nga whare, me nga mahinga kai mai o nga tupuna tac mai ki naianei kua riro i te tangata ke. No reira e nga tangata kua pukengatia nei te mohiotanga ki nga whakokikokitanga o te ture ki tooku tino mohio na nga mahi Kooti Whenua i mahue rukeruke ai i o tatou rangatira te tino tikanga o roto o te tino whakatauki nei na, "He maihi whakairo i tu ki te paenga, he kai na te ahi; teoa he maihi whakairo i tu ki roto ki te pa tuwatawata he tohu no te rangatira." Na e hoa ma, i te wa i mua atu o nga mahi Kooti Whenua, e tu ana o tatou rangatira i roto i ona hapu, i ona hapu, no enei rangi e tu nei o taua rangatira i roto i nga mahi Kooti Whenua, kua whakawhirinaki atu ki te ture. Kai te pai ano pea te whakakatotanga mai a te Kawanatanga i nga ture mo te Kooti i nga whenua Maori, eraugi no te whakamahinga ki runga i nga whenua, ka whakawhekokikokitia e nga tangata kua pukengatia ki te tu ki roto i nga Whare Kooti Whenua no reira, ko tenei i te tangata e whai tikanga nei ano tona ki te whenua, erangi ehara ia i te pukenga ki te tu ki roto ki te Whare Kooti.

Mate noa atu a Himiona Te Tabuhu, mahue mai ko ana tamariki me ana mokopuna, kei runga tonu o ratou kanohi i te kakau o te ture e whakakeko ana i runga i te kakau o te ture, kaore ano kia paku noa, akua nei pea paku rawa ake, ka piraatia nga whare, ka hinga nga taiapa ki raro, ka mate-mate nga tangata na ratou enei taonga, me tenei whenua, e karangatia nei ko Mairangi, wahi o Wharekauri. Ka mau te wehi ki tenei tu ahua, ko te mate pea tenei e kiia nei e taua e te Maori he kohikiko, inahoki ka waru nga tau o te take nei ki te Paremata, no reira ka waru nga tau e kainga kinotia ana nga mokopuna a Te Tabuhu e te ngakau mamae mo to ratou whenua mo to ratou oneone te oinga remu o ratou tupuna o ratou matua. No te taenga mai ki nga ra i nga tamariki hikarotia atu ana e te ringa tangata ke, riro whenua riro whare, riro taiapa waea riro hoiho, riro kau mahi me nga kau whakamomona, hei kai etehi, hei hoko moni etehi, te moni hei paraoa, a mo tetahi peeke huka, me era atu kai e riro nei na te moni e hoko mai. One nga kau miraka, me nga hipi o ia ahua o ia ahua. E nga iwi katoa o te whatu mohio ki te whakatangitangi i te manu nei i a *Te Kopara*, ka kite iho koutou i tenei tu ahua raru mo te tangata kihai i arikarika. Iiti te moutere o Wharekauri, torutoru nga tangata noho o runga, e rima rau nga macro ki te nuku o te moana ki te taba tu o te rangi. Otira ahakoa taua iti oneone, taua torutoru tangata, taua maomao mai i te Paremata o Niu Tireni, ahakoa kore pooti mema ki te Paremata kore ona Whare Kootitanga i nga whenua Maori engari pau katoa nga waahi katoa o Wharekauri nei te Kooti e nga tangata Kooti Whenua, puta atu

hoki ki etahi moutere ririki. Ko nga moutere e rua nei, kotahi ano te tangata nana i kereeme i riro rawa i a ia. Ko te painga o nga moutere nei he hubua, ara he manu toroa, engari ko te ahua o te kereemetanga ki roto i te Kooti, i hinga ai nga iwi nana i takahi tuatahi a runga o aua moutere, kaore i ata mohiotia, notemea ko te tangata kotahi e kore e tae ki enei moutere i runga i te waka ko ia anake engari no tana tirohanga atu ki waho ki te moana, ka kite atu ia i te moutere, ka ki ia: "Kia karangatia taua moutere ko Motuhara." Ko ia nci tonu te Kereeme ko te kitenga atu i te moutere nei e tu mai ana i waho o te moana. Ko nga hapu ko te iwi nana i hoe nga waka i tae ai he tangata ki runga i enei moutere, kaore i rangona he ingoatanga o te whakatautanga a Tiatu Etika, tiati o te Kooti Whenua Maori i tu ki Waitangi (Chatham Islands) kaati he maha tonu nga hapu o Wharekauri nei, nana i takahi, i patu nga kai o runga i aua moutere. Ko nga kai hautu o nga hapu, o nga tangata mo te baere ki nga moutere, ko Wi Te Tahuhu ki Mairangi, he tangata rangatira tenei no Ngatikura, raua ko tana tipuna ko Te Poki ki Waitangi, ko Apitia ki Onenga. Enei kai hautu e toru e mohiotia ana e nga tangata katoa atu i konei ki Taranaki. Ka hoki mai nga tangata i te moutere; ka u mai nga waka, ka pa te karanga a nga wahine: Haere mai ra whakahokia mai te ahuatanga o tatou tupuna." Kia hui ki te whare ka tae nga korero ki te tangata toa ki te piki pari, ki te patu Toroa. Ka rongu nga kotiro ki te toa o teteahi koroheke ko Tone, Hepi Pura tona ingoa, no Ngatipahauwera, ki Mohaka, Haki Pei. No reira ka waiatatia e nga kotiro nga Pao mo taua tangata toa ki te piki pari, ki te patu Toroa—

"Mata piki atu e Toone i Motuhara, koitu o . . . tarewarewa e ii."

Na e hoa ma ka mataungia e te katoa, ehara i te tangata kotahi nana i tiki nga kai o runga i aua moutere erangi na nga hapu katoa o Wharekauri nei, a ko te whakatau a Tiatu Etika kotahi ano te tangata nana i tiki nga kai o aua moutere. I tenei tu ahua kei whca te totika hawereweretanga o te Kooti Whenua Maori? E *Te Kopara* ko nga tangata e whakahe ana, me ahu mai ki au nga whakahe.

NA TE HAU MATAIRA.

He mahi tika tenei ma ia tangata ma ia tangata e noho nei i Aotearoa me Te Waipounamou, ara te awbina ki te patu i tenei mate kino i te Kohi. I roto i nga korero a tetahi Takuta nui o te iwi Maori e mea ana ia ko tetahi rongoa arai i tenei mate ko te Tie Whuruiti (JEVE'S FLUID). Whakarongo ki tana whakahau i tenei ra, kia whiwhi ki te Tie Whuruiti i nga wa katoa. Tini—12/- a gallon; Patara—Quart; 3/9; Pint, 2/3; 9 ounces, 1/9; 4 ounces, 1/. *Kana e innu.*

Westminster Abbey.

KOIA nei tetahi o nga whare-karakia nui whakamiharo hoki o te Hahi o Ingarani kei Ranana. Koi nei ano hoki tetahi whare-karakia tino ahua pai tona waibanga me te tino tawhito o ona whakairo. Tata ake nei ka kitea kua timata te kai a te huhu me te waikura ki roto ki te kohatu. No konci ka puta te tono a te minita o tenei whare-karakia (Dean Ryle) ki te iwi nui tōno mo tetahi moni kia £250,000 hei whakaora i te whare-karakia. E hia ranei haora i muri o te perehitanga o taua tono, ka timata te tae mai o nga tieki, e wha ki te rima nga whika. Kua tae te whakaatu a tetahi tangata rangatira tera e tae atu taua moni katoa (£250,000) kotahi ano te putea, me tana ki ano mehemeca e taea e ia taua moni, ara e ia anake, nui rawa atu te bibiko o tona ngakau ki te hoatu. Na te Kingi raua ko te Kuini nga moni tuatahi tonu, £1000 ta tetahi e £500 ta tetahi. Kua tae mai ano hoki ta te Piriniha o Weira e £300. Ko nga tieki nunui kua tae, £10,000 me tetahi £5000. Ko nga tamariki o tetahi kura ko "Westminster" ano te ingoa, kua tae ta ratou moni e £53.

Pitopito Korero.**He kai-arahi kapo.**

He ki na te karaipiture, ki te arahi te kōpo i te kōpo ka taka e rua e rua ki roto i te waikeri. Otira kei Ranana tetahi tangata i kōpotia i te whawhai ka huri ake nei, a koia nei tana mahi he arahi hoki i nga tangata ki a ratou tari ma nga huarahi tere. Otira he mamao rawa a Ranana. Ina tonu kei Akarana nei tetahi tangata kōpo whakamiharo, he minita, ko te Rev. Chitty te ingoa. He tangata matauranga tenei, i riro mai i a ia te taitara M.A. (Master of Arts) i te University o Akarana, a he tino tohunga ia mo te purei i te okena. E whakahaere karakia ana ia i roto i nga whare-karakia, kauwhau me era atu tikanga katoa. E haere ana ia i Kuini Tiriti me era atu wahi kahore ona kai-arahi.

HE MIHI AROHA KI A KOUTOU MO TE
KIRIHIMETE ME TE TAU HOU.

HE KAI MA TE KOPARA.

TE INGOA.	TE KAINGA.	UTU.	TE WA E MUTU AI.
Noema -Tihema.			
Paura Pene	Mokai Saw Mill, Taupo	10/-	Hanuere 1921
Ernest McLeod	Port Awanui	6/6	Hanuere 1922
Rev. J. Laughton	Maungapohata	10/-	Hune 1922.
Tohi Pirika Apiti	Te Papatapu	10/-	Hurua 1921
Ilori Pukehika	Putiki, Whanganui	5/-	Akubata 1921
Mateene Pekanoa	Erasertown	5/-	Aperira 1920
W. N. Panapa	Kaibu	5/-	Tihema 1921
Manuka Muru	Kaibu	5/-	Tihema 1921
Tuta Te Oreore	Port Awanui	10/-	Hanuere 1921.

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o TE KOPARA i te Marama.
2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te peutapeta me pane kingi ranei.
3. Ki te hiahia te tangata ki te tango i TE KOPARA me tuku mai e ia te moni i roto i te reta whakaatu mai ki a—

TE KOPARA, Te Rau Press,
6 Berry Street, Gisborne.

4. Ko nga korero katoa e hiahia ana kia tangia ki TE KOPARA me tuku ki te Etita, ara kia—

Rev. F. A. BENNETT,
Kohupatiki,
Clive, Hawke's Bay.

HE PANUI.

Ko nga tangata e hiahia ana ki te Rawiri, Himene, Kawenata ranei me tuku mai a ratou tono ki:—

MISS K. WILLIAMS,
P. O. BOX 41,
HUKARERE, NAPIER.

Ko nga utu enei:

He mea nui, kiri noa, 3/.	Rawiri & Himene, kiri noa, 1/6.
He mea nui, kiri whero, 3/6.	Rawiri & Himene, kiri whero, 3/.
He mea nui, kiri pai, 4/6.	Rawiri & Himene, kiri pai rawa, 8/6.
He mea nui, kiri pai rawa, 6/6.	Rawiri, Kawenata & Himene, kiri whero, 4/6.
Himene, 9d.	Rawiri, Kawenata & Himene, kiri pai rawa, 7/6.

Ma kii e utu te pane kingi hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe,